

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,

Безпалько Ольги Володимирівни

на дисертацію Максимовської Наталії Олександрівни

“Теоретичні і методичні засади соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля”,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка

Українське суспільство сьогодні перебуває під впливом потужних глобалізаційних процесів, динамічних змін умов життя, ціннісних орієнтирів і стратегій людського буття. Нові виклики актуалізують відповідну модернізацію різних сфер суспільного життя, зокрема і сферу дозвілля як вагомого чинника соціально-культурного розвитку нації та забезпечення успішної життєдіяльності особистості, готової до творчості в умовах швидкозмінюваних реалій інформаційного суспільства. Насамперед, це стосується нової генерації студентської молоді, яка у найближчому часі в процесі консолідації української нації має стати спільнотою високоосвічених, конкурентоспроможних, соціально активних громадян держави. Формування світоглядних позицій молоді, розвиток її соціальності в період студентства проходить не лише в освітньому процесі вишу, а й у вільний час, частина якого припадає на дозвілля. Тому відповідно до зазначених сенсів вважаємо актуальним виконане Максимовською Наталією Олександрівною дослідження “Теоретичні і методичні засади соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля”.

У вступі автор розлого представляє спектр персоналій вітчизняних та зарубіжних науковців, які досліджували різні аспекти дозвілля з позицій філософії, соціології, соціальної педагогіки, анімацію як соціокультурне явище, вплив соціокультурного середовища на формування особистості.

Науковий апарат дослідження: об’єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза, загалом корелюють між собою та з концепцією дослідження, дають системне уявлення про спрямованість теоретико-емпіричних розвідок дисертанта. Проте, з восьми завдань дисертації перші три присвячені різним ретроспективним аспектам студентського дозвілля, що, на нашу думку, забагато для теоретико-

методичного дослідження такого рівня. На жаль, автором також не дотримано вимоги регіональності щодо впровадження результатів докторської дисертації, оскільки пошукувачем представлені лише довідки з п'яти вищих навчальних закладів, у яких проводилася експериментальна робота, і всі вони територіально знаходяться у м. Харкові.

Н.О. Максимовська стратегічно та тактично вірно основними методологічними векторами дослідження обрала міждисциплінарний, системний та соціокультурний підходи, яких дотрималася упродовж усієї теоретико-експериментальної роботи.

У параграфі «Становлення сфери дозвілля у філогенезі» першого розділу роботи «Еволюція дозвілля студентської молоді» пошукувач нетрадиційно поєднує історико-педагогічну ретроспективу, що дала можливість визначити Н.О. Максимовській різноманітні тенденції взаєморозвитку сфери дозвілля та системи вищої освіти, з аналізом базових понять «дозвілля», «сфера дозвілля», «дозвіллева діяльність». Досить цікаві наукові розвідки проведені дисертантом щодо генези студентського дозвілля за кордоном та в Україні. Проте, в контексті означеної проблеми дозвілля молоді в умовах інформаційного суспільства, автору доцільно було приділити більше уваги специфіці організації дозвілля сучасних студентів у різних європейських країнах, а не обмежитися лише поодинокими фрагментарними прикладами США, Канади, Польщі, Великої Британії.

На нашу думку, поєднання в першому розділі двох окремих жанрів науково-педагогічного дослідження: історико-педагогічного і фахово-теоретичного призвело до посилення історико-педагогічного складника дисертації, яке не є пріоритетним у досліджуваній проблемі, але водночас послабило роботу аналізом і узагальненням сучасних вітчизняних та зарубіжних ідей та практик дозвілля студентської молоді кінця ХХІ століття. Разом з цим узагальнену схему розвитку сфери дозвілля в Україні та його вплив на сферу дозвілля студентської молоді (с. 130) вважаємо певним теоретичним здобутком, який дав змогу Наталії Олександрівні не лише заглибитися у причинно-наслідкові зв'язки розглядуваних процесів, а й

виважено структурувати свої міркування і висновки щодо описаної генези, і власне забезпечити їх новизну.

Оперуючи теоретичними методами дослідження: порівняння, систематизації, узагальнення Н.О. Максимовська здійснює ґрунтовний дефінітивний аналіз понять «анімація», «соціально-культурна анімація», «соціально-педагогічна анімація». Нам імпонує те, що саме вони стали підґрунтям авторського визначення анімаційного підходу до соціально-педагогічної діяльності у сфері дозвілля, яке можна розглядати як доповнення тезаурусу соціальної педагогіки.

Варто зазначити, що всі авторські теоретичні положення обґрунтовано з використанням методології системного підходу. Особливо чітко це простежується у третьому розділі дисертації, в якому представлена система анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля. На нашу думку, особливої уваги у ній заслуговують дворівневий підхід до сфери дозвілля, представлені характеристики сфери дозвілля вишу та відкритої сфери дозвілля, три групи принципів, що регламентують соціально-педагогічну діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля. Проте, не коректним, на нашу думку, у пропонованій системі розглядати студента, групу, спеціальність, студентів вишу як підрівень АСПД. В цьому контексті доцільно говорити про особистісний, груповий, колективний рівень АСПД.

Дискусійною є позиція автора щодо розгляду соціальної творчості як рівня соціальності особистості. Нам видається доцільним розглядати її як складову чи компонент соціальності, оскільки рівневий підхід передбачає динаміку певних утворень.

Описуючі сфери дозвілля, автор припускається термінологічної невідповідності (соціально-культурне середовище ВНЗ, виховне середовище, соціально-педагогічне середовище, анімаційне соціально-виховне середовище ВНЗ; соціально-педагогічна компетентність куратора, соціально-виховна компетентність куратора тощо); при описі системи АСПД - стилістичної недовершеності (включення архітектурно-ландшафтного простору до позанавчального процесу; законодавчі підстави; виховна ланка закладу вищої

освіти; інтеграція у світовий студентський простір як основа реалізації глобальної соціальності тощо).

Вважаємо за доцільне наголосити, що Н.О. Максимовська розлого представила широкий спектр різних форм соціально-педагогічної діяльності зі студентами у сфері дозвілля, серед яких досить багато інноваційних. На нашу думку, вони заслуговують широкого оприлюднення у форматі навчального посібника, і можуть збагатити навчально-виховний процес вищих навчальних закладів, а також діяльність співробітників закладів та організацій соціокультурного спрямування. Це, безперечно, свідчить і про вагому практичну значущість роботи.

Аналізуючи роботу Н.О. Максимовської як результат завершеного наукового дослідження, маємо звернути увагу на певні методологічні упущення, висловити зауваження та побажання.

1. Основним поняттям досліджуваної проблеми є «засади соціально-педагогічної діяльності». Їх обґрунтування задекларовано у меті дослідження, частково вони представлені у концепції (теоретичні: як тенденції взаєморозвитку сфери дозвілля та системи вищої освіти, сукупність методологічних підходів, система АСПД; методичні: сукупність методів та форм, що не є засадами, а способами організації та реалізації соціально-педагогічної діяльності) та науковій новизні (трактування яких не корелює з заявленими позиціями в концепції і по суті є не засадами, а скоріше певними процесуальними чи змістовими характеристиками студентського дозвілля, анімаційного підходу). Повністю відсутні у систематизованому вигляді теоретичні та методичні засади у загальних висновках роботи. На жаль, автор ні в концепції дослідження, ні у самій роботі не робить аналізу теоретичних підходів щодо поняття «засади». Насамперед, пошукувачу необхідно було опрацювати дисертаційні роботи зі спорідненої тематики, праці провідних вітчизняних науковців С.О. Сисоєвої, Р.Х. Вайноли, присвячені проблемі теоретичних та методичних засад у педагогічних

дослідженнях, які визначаються як сукупність розроблених понять, термінів, принципів, законів, закономірностей, умов, що застосовуються як вихідні положення для опису й пояснення педагогічних процесів та явищ. Проте, не можемо не зазначити, що у розробленій автором системі АСПД три групи принципів та умов збалансованості системи за своєю сутністю є дійсно теоретичними засадами.

2. Не коректним є формулювання предмета дослідження, оскільки розробка системи є науковим продуктом дослідження, і цілком правильно визначена в меті. Науково не виваженим є і декларування у предметі засад системи АСПД, оскільки йдеться про засади соціально-педагогічної діяльності.
3. Принципово не погоджуємося з тим, що теоретичною засадою соціально-педагогічної діяльності у сфері дозвілля зі студентською молоддю є соціальна педагогіка дозвілля як напрям розвитку сучасної соціальної педагогіки у вищій школі, мета якого – дослідження та розробка соціально-педагогічних умов гармонізації соціально-виховних впливів на дозвілєву діяльність студентів як соціальних суб'єктів в умовах інформаційного суспільства, підвищення ефективності їх соціалізації та набуття вищого рівня соціальності. Цим твердженням автор повертає нас до наукових дискусій початку ХХІ століття, які проводили і вітчизняні, і російські науковці. Зокрема академік В.І. Бондар зазначав, що тенденція до створення різноманітних педагогік (театральна педагогіка, професійна педагогіка, управлінська педагогіка тощо) є хибною, оскільки є одна наука педагогіка з різноманітними галузями дослідження. Відповідаючи на риторичне питання у статті «Скільки в Росії соціальних педагогік?» дослідниця Ю.М. Штінова наголошує, що спроби деталізувати соціальну педагогіку на різні види (соціальна педагогіка дозвілля, педагогіка соціального виховання, соціальна педагогіка підтримки дитинства тощо) іноді суперечать одне одному і у великому полі теоретико-прикладних питань соціальної педагогіки призводять до їх звуження. Тому вважаємо, що автору більш виважено потрібно було підійти до цього питання, і

говорити не про соціальну педагогіку дозвілля в соціальній педагогіці, що вже є певною тавтологією, а культурологічний чи дозвіллевий напрям/галузь у соціальній педагогіці як теоретичній засаді соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля.

4. У меті та сьомому завданні дослідження означена розробка системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля. Дисертант присвячує характеристиці цієї системи цілий розділ, проте в основному змісті роботи та авторефераті представляє не схему всієї системи, а її структурно-функціональні компоненти, які не зовсім співвідносяться з повним варіантом моделі системи, яка винесена в додатки, хоча за логікою дослідження має бути осердям візуалізації основного тексту розділу. Таким чином, автор не виносить на широкий загал наукової громадськості (автореферат) повний результат свого наукового пошуку у вигляді моделі системи. Не всі компоненти системи детально схарактеризовані та науково визначені. Так, автор на с. 330 наголошує, що для ефективного функціонування системи необхідне створення спеціальних умов, потім визначає їх як обставини, без здійснення яких система не буде дієвою, потім у декларативному порядку називає їх, присвячуючи характеристиці кожної умови кілька загальних речень. Тому не зрозумілим лишається у чому сутність супроводу дозвілля студентів, як забезпечується підтримка студентського самоврядування й ініціатив у поза навчальному процесі з розвитку соціальної суб'єктності.
5. На нашу думку, в дослідженні означеної проблеми не варто було застосовувати традиційний критеріально-рівневий підхід, визначаючи ефективність системи АСПД як результат готовності студентів до соціальної творчості. Проте, приймаючи дослідницьку позицію автора, вважаємо, що доцільно було розробку критеріїв, показників та рівнів готовності студентів до соціальної творчості виокремити в окреме завдання дослідження, оскільки вони визначають логіку констатувального та формувального етапів експерименту. Водночас

викликає запитання формулювання таких показників як: просоціальна мотивація до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, схильність до інновацій у громадсько-професійній сфері, створення нових моделей дозвіллевої діяльності в умовах інформаційного суспільства, пошуковість та інформаційність в інформаційному суспільстві. Основною вимогою у педагогічних дослідженнях при формулюванні критеріальних показників є можливість їх вимірювання. Запропонований автором діагностичний інструментарій (переважно психологічні методики), на нашу думку, не забезпечує об'єктивну оцінку цих показників, які є досить розлогими та затеоретизованими.

6. Експериментальна база дослідження досить обмежена, тому що представлена вищими навчальними закладами одного міста, в яких здійснюють підготовку фахівців переважно гуманітарного профілю. Оскільки результати дослідження екстраполюються на всі вищі навчальні заклади, необхідно було проводити експериментальну роботу принаймні ще у двох-трьох вишах спорідненого профілю.
7. Доцільно було сформулювати постановочні питання і пропозиції на загальнодержавному, локальному та вузівському рівнях щодо організації роботи зі студентською молоддю у сфері дозвілля, передбачити принаймні параграф в останньому розділі, присвячений прогностичному обґрунтуванню подальшого вирішення цієї винятково важливої проблеми в Україні та перспективних шляхів її реалізації, оскільки дослідження, здійснене Н. О. Максимовською, повною мірою дозволяє це зробити.

Висловлені критичні міркування не заперечують наукового і практичного значення результатів дослідницького пошуку Н.О. Максимовської. Підводячи підсумок, зазначимо, що обсяг відрефлексованого матеріалу, висновки наукової роботи дають підстави визнати, що автореферат і дисертація "Теоретичні і методичні засади соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля" загалом відповідають вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого

звання „старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор Максимовська Наталія Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

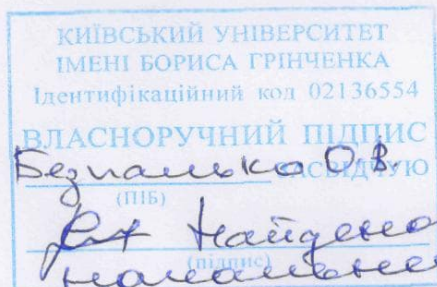
Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

директор Інституту людини

Київського університету імені Бориса Грінченка

 О.В. Безпалько

04.12.2015р.